

К.М. Жулінська

СУТНІСНО-СТРУКТУРНЕ ВИЗНАЧЕННЯ ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО МЕХАНІЗМУ

У статті досліджено погляди науковців на сутність грошово-кредитного механізму. Застосовано системний підхід до аналізу даного поняття та досліджено його структуру. Запропоновано авторське визначення грошово-кредитного механізму.

Ключові слова: грошово-кредитний механізм, монетарна політика, Національний банк України, цілі монетарної політики, грошово-кредитна сфера.

Рис. 3. Літ. 10.

Е.Н. Жулинская

СУЩНОСТНО-СТРУКТУРНОЕ ОПРЕДЕЛЕНИЕ ДЕНЕЖНО-КРЕДИТНОГО МЕХАНИЗМА

В статье проведено исследование взглядов ученых на сущность денежно-кредитного механизма. Использован системный подход к анализу данного понятия и определена его структура. Предложено авторское определение денежно-кредитного механизма.

Ключевые слова: денежно-кредитный механизм, монетарная политика, Национальный банк Украины, цели монетарной политики, денежно-кредитная сфера.

K.M. Zhulinska

DETERMINING ESSENCE AND STRUCTURE OF MONETARY-CREDIT MECHANISM

The article studies the economists' viewpoints on the essence of the monetary-credit mechanism. System approach is applied for the analysis of the given category, and its structure is determined. Author's definition of the "monetary-credit mechanism" is offered.

Keywords: monetary-credit mechanism; monetary policy; the National bank of Ukraine; goals of the monetary policy, monetary-credit sphere.

Постановка проблеми. Актуальність розгляду особливостей грошово-кредитного механізму зумовлена посиленням ролі та значимості монетарної політики у процесі досягнення економічного зростання як у розвинених країнах, так і в тих, що розвиваються.

Важливим елементом стабільного функціонування та розвитку економіки є наявність дієвого монетарного механізму, що здійснює регулювання грошово-кредитної сфери, сприяючи досягненню поставлених загальноекономічних цілей. Для ефективного використання даного механізму варто детально проаналізувати його сутність і структуру, дослідивши теоретичні надбання науковців у даній сфері.

Аналіз останніх публікацій. Дослідження сутності грошово-кредитного механізму представлено в працях таких науковців, як В. Баліцька [1], Н. Островська [9], що ототожнюють дане поняття з інструментами монетарної політики. Л. Ільченко-Сюйва [6], І. Лютий [7], Т. Сліпченко [10] більш детально підійшли до аналізу грошово-кредитного механізму, виділяючи певну структуру та цілі функціонування.

Так, Л. Ільченко-Сюйва трактує дане поняття як один з ключових важелів державного управління, що полягає в сукупності принципів, методів, інстру-

ментів, інститутів та інституцій, які використовуються з метою регулювання грошово-кредитних відносин у країні і стабілізації національної грошової одиниці [6], називаючи його державним механізмом монетарного регулювання. Вищенаведене визначення структурно припустиме, проте спостерігається недостатнє розкриття цілей функціонування механізму, що мають включати реалізацію важливих завдань загальноекономічної політики держави.

І. Лютий сповна виправляє недолік попереднього трактування, зазначаючи, що механізм грошово-кредитної політики – це сукупність економіко-правових форм, методів та інструментів, що використовуються Національним банком України, відповідними державними структурами, спрямованих на забезпечення регулювання грошово-кредитного ринку: стабільності курсу національної грошової одиниці, необхідних обсягів і структури грошової маси, відсоткової ставки і, як наслідок, рівня інфляції, обсягів виробництва та зайнятості, що визначаються необхідністю реалізації пріоритетних цілей грошово-кредитної та економічної політики держави [7, 6].

Т. Сліпченко визначає монетарний механізм як сукупність грошових методів, інструментів, прийомів і важелів впливу на економічні процеси в країні для реалізації відповідних цілей економічного розвитку [10, 78]. З даним твердженням можна частково погодитися, якщо припустити, що під «грошовими» методами, інструментами, прийомами і важелями впливу розуміються «монетарні», адже грошові інструменти не є регулюючим засобом у структурі монетарного механізму, а, скоріше, об'єктом регулюючого впливу.

Невирішені питання загальної проблеми. У науковій літературі недостатньо уваги приділено комплексному визначенню сутності грошово-кредитного механізму, що потребує більш детального аналізу. Крім того, поряд із даним поняттям зустрічаються механізм грошово-кредитного регулювання, механізм монетарної політики, тому варто визначити співвідношення між наведеними вище термінами.

Мета дослідження. Передбачається на основі системного підходу дослідити структуру грошово-кредитного механізму, що дасть змогу сформулювати уточнене визначення даного поняття.

Основні результати дослідження. Нерідко поняття грошово-кредитного механізму прирівнюють до монетарних інструментів, що не повністю розкриває його сутність, адже механізм – це внутрішня будова, система чогось [2, 275].

У свою чергу, поняття системи можна визначити як організаційне або складове ціле, набір або комбінацію елементів чи частин, що утворюють єдиний комплекс, спрямований на досягнення певної мети [8, 14]. Безперечно, засоби монетарної політики є важливим елементом грошово-кредитного механізму, його рушійною силою, включаючи в себе монетарні інструменти (важелі впливу) і методи (способи впливу).

Використовуючи системний підхід до аналізу грошово-кредитного механізму, в ньому можна виділити такі структурні одиниці, як суб'єкт, об'єкт, засоби регулювання та цілі. Крім того, функціонування суб'єкта монетарного механізму пов'язане з особливостями його забезпечення, від якості якого залежить ефективність грошово-кредитного регулювання. До основних видів забезпечення монетарного механізму відносяться такі:

- правове, що містить нормативно-правові акти органів державної влади, деякі положення міжнародного права, які впливають на монетарну політику;
- методологічне, яке включає рекомендації та роз'яснення центрального банку щодо особливостей організації грошового обігу та кредиту;
- програмно-технічне, представлене платіжними системами, які сприяють підвищенню ефективності функціонування монетарного механізму;
- інформаційне, що є масивом інформації, необхідної у процесі розробки та реалізації монетарних рішень. Ефективність грошово-кредитної політики суттєво залежить від якості інформації, яка є у розпорядженні центрального банку. Вона має бути вичерпною, своєчасною та достовірною.

Таким чином, структура забезпечення монетарного механізму в Україні матиме такий вигляд (рис. 1).

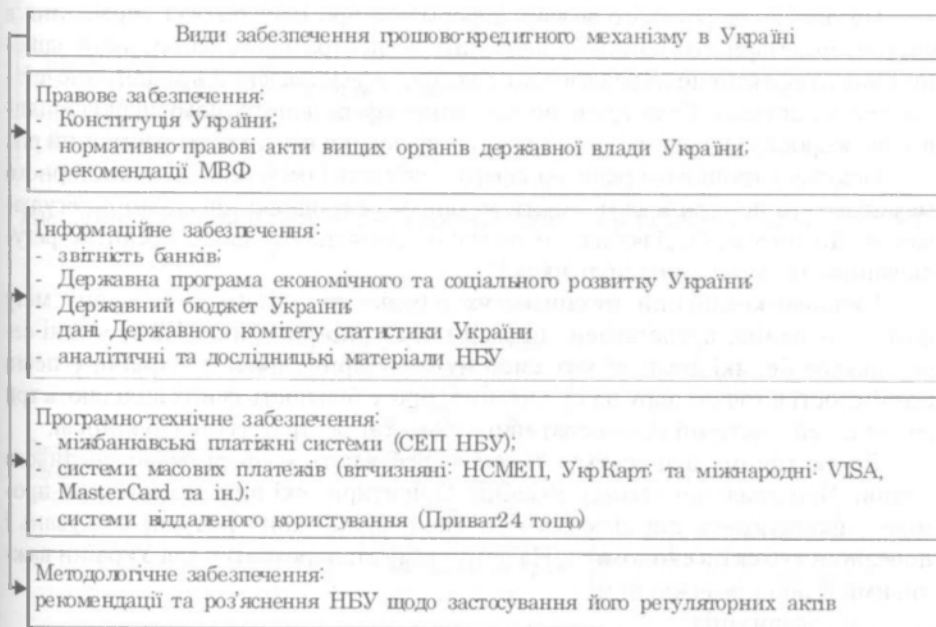

Рис. 1. Структура забезпечення грошово-кредитного механізму в Україні, авторська розробка

Отже, особливості забезпечення монетарного механізму є підґрунтям у процесі проведення грошово-кредитної політики суб'єктом даного механізму – центральним банком країни. За допомогою монетарних засобів він здійснює регулюючий вплив на об'єкт управління. Останній піддається також дії зовнішніх імпульсів, що проявляються у змінах економічної кон'юнктури. Це нерідко деформує, нівелює вплив суб'єкта управління на об'єкт, що призводить до неповного досягнення поставлених цілей.

В Україні вплив на розробку монетарної політики здійснює Кабінет Міністрів України та Верховна Рада України відповідно через складання та затвердження Державної програми економічного та соціального розвитку України, з урахуванням якої формуються Основні засади грошово-кредитної по-

літики. Центральний банк як провідник монетарної політики повинен враховувати загальноекономічні цілі та узгоджувати свої дії з іншими державними установами, які формують загальноекономічну політику держави [3, 48].

Вагому роль у монетарній політиці України відіграє Міжнародний валютний фонд, який надає країні кредити з умовою виконання рекомендацій, в тому числі й у сфері грошово-кредитної політики. Вищезазначене формує особливості правового забезпечення, а отже, основи функціонування монетарного механізму в Україні.

На сферу грошового обігу та кредиту як об'єкт управління Національного банку України впливають також загальноекономічні процеси, що проявляються в циклічних коливаннях, збуреннях траєкторії економічного розвитку як всередині країни, так і на міжнародній арені.

На основі зворотнього зв'язку інформація про стан об'єкта управління в системі монетарного механізму надходить до центрального банку, який здійснює аналіз ефективності реалізованих заходів, представлений в аналітично-статистичних оглядах. Стан грошово-кредитної сфери в поточному періоді впливає на розробку Основних засад грошово-кредитної політики на наступний рік.

Оскільки грошово-кредитна сфера є об'єктом регулювання монетарного механізму, то його можна називати механізмом грошово-кредитного регулювання. До того ж, О. Дзюблюк ототожнює поняття «грошово-кредитне регулювання» та «монетарна політика» [5].

Грошово-кредитний механізм, як і будь-яка система, має певну мету функціонування, представлену цілями монетарної політики. На сьогодні серед науковців, які досліджують систему монетарних цілей в Україні, є певні розбіжності в точках зору на це питання, проте більшість із них виділяють три групи цілей: тактичні або оперативні, проміжні та стратегічні або кінцеві.

До тактичних відносяться ті, що перебувають у сфері безпосереднього впливу Національного банку України. Орієнтири, які визначаються як проміжні, формуються під дією загальноекономічної кон'юнктури, очікувань і поведінки суб'єктів економіки. На існуючому етапі розвитку для України важливими є такі проміжні цілі:

- дедоларизація;
- стійкість фінансової системи;
- розвиток безготівкового обігу, що сприяє зменшенню тінізації економіки та прискоренню швидкості обігу грошей як одного із критеріїв ефективності економіки.

Таким чином, схема запропонованих цілей монетарної політики в Україні представлена на рис. 2.

У зв'язку з проблемою конфліктності кінцевих цілей центральному банку треба «обирати оптимальну стратегію грошово-кредитного регулювання – зазвичай між забезпеченням стійких темпів економічного зростання і стабільністю цін» [4, 8]. Для визначення кінцевих пріоритетів багато країн світу обирають певний режим грошово-кредитної політики. України прагне впровадити інфляційне таргетування.

Описавши складові елементи, зобразимо структуру грошово-кредитного механізму в Україні (рис. 3).

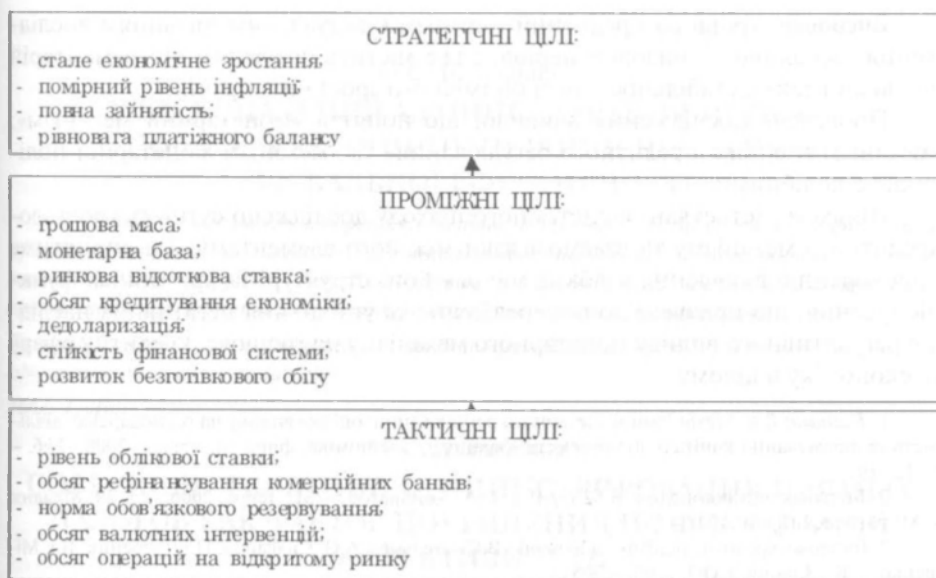

Рис. 2. Ієрархія цілей грошово-кредитної політики в Україні, авторська розробка

Рис. 3. Структура грошово-кредитного механізму в Україні, авторська розробка

Узагальнивши досліджені вище матеріали, слід зазначити, що грошово-кредитний механізм — це система взаємопов'язаних елементів, яка складається з комплексу правового, інформаційного, програмно-технічного, методологічного забезпечення, що визначає особливості використання монетарних засобів центральним банком країни у процесі регулювання грошово-кредитної сфери для реалізації загальноекономічних цілей, актуальних у визначений історичний період.

Висновки. Грошово-кредитний механізм є актуальним питанням дослідження, особливо в кризовий період, адже містить потужний інструментарій для відновлення стабільності та економічного зростання країни.

Проведене дослідження виявило, що поняття «монетарний механізм», «механізм грошово-кредитного регулювання» та «механізм монетарної політики» є подібними.

Шляхом застосування системного підходу досліджено сутність грошово-кредитного механізму та взаємозв'язки між його елементами. Це сприятиме прискоренню виявлення слабких місць у його структурі та принципах функціонування, що призведе до попередження та уникнення негативних наслідків регулятивного впливу монетарного механізму на грошово-кредитну сферу та економіку в цілому.

1. *Балицька В.В.* Механізми монетарного регулювання: оцінка впливу на господарську діяльність та формування капіталу підприємств України // Економіка, фінанси, право. 2008. №6. – С. 12–19.

2. Большая энциклопедия: В 62 т. / Ред. С.А. Кондратов. – М.: Терра, 2006. – Т. 29: Меланж – Митотический аппарат. – 592 с.

3. Грошово-кредитна політика в Україні / В.С. Стельмах, А.О. Єпіфанов, Н.І. Гребеник, В.І. Міщенко. – К.: Знання, КОО, 2000. – 305 с.

4. *Дзюблюк О.* Стратегія монетарної політики Національного банку України та її вплив на економічний розвиток // Вісник Національного банку України. – 2008. – №7. – С. 8–15.

5. *Дзюблюк О.В.* Організація грошово-кредитних відносин в умовах ринкового реформування економіки України: Дис... докт. екон. наук: спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит». – К., 2001. – 439 с.

6. *Ільченко-Сюйва Л.В.* Державний механізм монетарної політики України в контексті Європейської інтеграції: Дис... канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.02 «Механізми державного управління». – К., 2005. – 211 с.

7. *Лютій І.* Теоретичні засади та особливості механізму грошово-кредитної політики в Україні // Вісник Української академії банківської справи. – 2000. – №1. – С. 6–8.

8. Основи інформаційних систем: Навч. посібник / Ситник В.Ф., Писаревська Т.А., Єрьоміна Н.В., Краєва О.С.; Мін-во освіти і науки України, Київський нац. економ. ун-т. – 2-ге вид. – К.: КНЕУ, 2001. – 420 с.

9. *Островська Н.С.* Грошово-кредитна політика в умовах ринкових трансформацій в Україні: Дис... канд. екон. наук: спец. 08.04.081 «Фінанси, грошовий обіг і кредит». – Ірпінь, 2005. – 171 с.

10. *Сліпченко Т.* Монетарний механізм макроекономічної координації економічного зростання // Вісник Тернопільської академії народного господарства. – 2005. – №4. – С. 77–85.

Стаття надійшла до редакції 11.12.2009.